

4245.

Lemland
(Järsö).

mannen Lahtinen, sedan de genom något alkohol stärkt sitt mod, gå till stället och se om det var sant, som berättades. De hittade då svärdet och tennplåten, af hvilka endast det förstnämnda hemtogs. Då Appelgren slutligen i slutet af juni jämte ett stort antal badgäster ifrån Mariehamn besökte stället, fann han under stenen "tennplåten", (= tennkärlet) men ingenting annat. Stenen var flat af något öfver $\frac{1}{2}$ meters längd och bredd; den låg på alldeles jemn mark och under densamma var en liten grop med af de många undersökningar lös och porös blefven mylla. Fyndplatsen kan föga betraktas såsom annat än ett gömställe, der en krigare af en eller annan orsak deponerat föremålen, der de sedan blifvit liggande. Den i de Åländska tidningarna synliga notisen om en spjutspets, en sköld och ett harnesk hvilka här skulle blifvit hittade, är origtig och beror på misstyding af föremålen. Appelgren löste in svärdet för 10 mark.

4246.

Finström,
Godby,
Manséns torp.

Doktor Hjalmar Appelgrens fynd vid sommaren 1903 verkställd undersökning af knösarne invid Manséns torp å Norrgårds mark, Godby, Finström socken.

Erik Manséns torp ligger nära 2 km ifrån sjelfa byn nära gränsen till Ämnäsby, på ungf. 30 stegs afstånd öster om landsvägen. Knösarne befinna sig invid stugan på dess sydöstra sida. Det är också möjligt att några sådana, ehuru små och låga, ligga emellan stugan och fähuset. Senaste höst antecknade Appelgren emellan de stora knösarne

och de öster om dem

4246.
Finström
Godby
Manséns
torp.

liggande kärret 4 tvifvelaktiga knösar eller små upphöjningar, N° 8-11. Af dessa skall N° 8 ha uppstått genom fyllnad för en väg, som förut skall ha gått öfver detta ställe. N° 9 och 10 lät han genomgräfvade och befunnos de vara naturbildningar. N° 11 torde väl heller knappast vara annat än de sistnämnda.

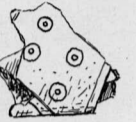
De verkliga grafhögarna som undersöktes äro 7 till antalet och ligga på svagt sluttande mark som höjer sig 2 å 3 meter öfver kärrets yta. Afståndet emellan den lägst belägna knösen och kärret är endast 25 steg. Grafhögarna ha sålunda ursprungligen uppkastats vid stranden af en å.

Knös N° 1. Orubbad. Formen nästan rund, 7,40 met. i N-S, 6,70 met. i Ö-V. Höjden afvägd med vattupass 0,52 m. på alla sidor. Innehållet till största delen sand, endast på botten något åt östra eller sydöstra sidan ifrån midtpunkten ett hvarf stenar utan ordning lagda på den ursprungliga jordytan. Endast i sydöstra delen af stensamlingen fanns ungef. 10 å 12 cm. djup sänka, hvarest inom 1 meters omkrets, emellan, öfver och under stenarne hittades kol, och brända ben, några fragment af klinknaglar samt krukskärfvor. De sistnämnda voro spridda på högst 1/2 meters afstånd ifrån hvarandra. Några sådana lågo under stenarne i kollagret på gropens botten. Fynden voro:

1. Tre spikhufvuden eller nitnaglar, mest såsom rostklumpar och brända ben (iffrån fyndstället 1 å planteckningen).
2. Fem krukbitar (ifr. fyndstället 2).

4246.
Finström.

3. En blå och en grönblå glaspärla, hvilka smultit tillsamman; 7 till rostklumpar förvandlade fragment af nitnaglar; några små bitar af lerkrukor samt en mängd brända benskärfvor. (ifr. fyndstället 3).
4. Omkring 40 ocornerade bitar af lerkruka; ett tiotal till rostklumpar förvandlade fragment af nitnaglar och en större mängd brända benskärfvor (ifr. fyndstället 4). Ibland dessa sistnämnda fanns två bitar med ornament; den ena med 4 "stärningsögon" har, (att döma af ett halft för en nit afsedt hål), tillhört en kam; den andra med hvarandra korsande ränder, måhända ett dylikt föremål.

Knös N° 2. Formen rund, 3,90 met. i N-S, 3,30 i Ö-V, höjden endast 10 å 15 cm. Torfbevuxen, till utseendet högst oansenlig. Strax under torfven uppdagades en något oval med omsorg gjord stensättning, 2,90 X 2,30 met. Stenarne på midten af denna, innanför ringen, lågo i två hvarf, och befanns botten under hela stensättningen bilda en grop af 10-20 cm:s djup under den omgifvande jordytan. Ytterom stensättningen fanns på södra sidan några stenar i rad på en sträcka af 1,5 met., måhända resten af en yttre stenring. - Redan emellan stenhvarfven hittades kol och brända ben på ett mindre område, men den största mängden anträffades emellan och under de nedersta stenarne, i de centralare delarne af gropens botten. Alla fynd af fornsaker ifrån öfre stenlagret.

5. Ungefär 40 bitar af en lerkruka af brun färg, kol och några brända benskärfvor. (fyndstället 1).

4246.
Finström.

6. 12 bitar dylikt lergods från en kruka (kanske samma som föreg.) samt ett till en rostklump förvandladt spikhufvud (fyndstället 2).
7. 18 bitar af dylik lerkruka (kanske samma som förg.) (fyndst. 3).
8. Några rostklumpar, krukskärfvor och brända ben (fyndst. 4).
9. Spikhufvud, uppsvälldt till en stor rostklump samt brända ben tillvaratagna vid sällning af jorden.

Knös N° 3. Formen rund, 9,40 met. i genomskärning. Uppmätningen af höjden från högens topp till basen på fyra sidor gaf följande mått; i N 1,2 m., i V 1,6 m., S 1,12 m. och i Ö 1,17 m. I ytterkanterna stack genom torfven fram radade stenar af 1-0,50 meters längd; några sådana synas tidigare blifvit lösbrutna; vid östra sidan låg en stor, nära 2 m. lång, jordfast sten. Vidden af denna stenkrets var i N-S 9 m. i Ö-V 7,60 m. Öfverst på midten af knösen låg helt eller delvis af torfven betäckta tre stora flata stenar, af hvilka en af 1,10 och två af 1,30 met:s längd samt af 10 å 15 cm:s tjocklek. Alla hade en långsträckt mot den ena ändan mer eller mindre afsmalnande form. Då sådana stora liggande hållar icke synes höra det i de åländska grafhögarna använda konstruktionssättet, sådant jag lärt känna detsamma, har jag svårt att tänka mig deras bestämelse på knösens topp annorlunda, än såsom kullfallna bautastenar. Några inskriptioner eller andra inhuggningar fann jag dock icke på dem. (Se F.M. 1904 s. 37-40.)

4246.

Finström.

»Finnes det bautastenar på Åland?»)

Strax under torfven var högen betäckt af ett 15 å 25 cm. tjockt sandlager och derunder låg större och mindre stenar utan ordning kastade på hvarandra med sandfyllning mellän ända ned till botten. I bottenplanet af denna hög kunde jag icke finna någon under den ursprungliga jordytan gräfd fördjupning. I södra hälften fanns ett vid pass 2 met. långt och en knapp meter bredt område, hvarest botten-sanden företedde en svagt rödaktig rödmyllefärg, hvaraf jag antog att liket på detta ställe måtte ha blifvit brändt och att sandens jernoxid derigenom och genom fuktens inverkan förändrat färg. I norra delen af detta ställe, nära högens midt, fannas ett intensivt kollager, starkt bemängdt med brända ben (nära 1 met. i vidd) och invid detta en lerkruka fylld med brända ben och aska (utan kol). Krukan hade gått sönder, så att bitar af densamma också lågo derikring; dess nedre del stod ännu på en liten flat stenski-fva och en af arbetarne trodde sig ha sett en flat sten äfven på densamma ehuru den af ovårdsamhet tidigare borttagits. Kol- och benlagret kring krukan var 10 å 25 cm. tjockt. Närmast under krukans bot-tensten fanns obränd sand ungef. 5-7 cm. och först derunder framkom den rödbrända sanden, som äfven här låg i samma nivå som det ofvan omtalade röda sandlagret, hvars fortsättning det utgjorde. Man hade tydligen ifrån brandstället uppsamlat kolen och benen till en liten hög, fyllt krukan

4246.
Finström.

med den bäst brunna delen af liket, strött litet ren sand inunder, satt krukan med sitt stenunderlag derpå och täckt den med en annan stenflake och sedermera fyllt igen högen.

Krukans öfre rand befann sig 92 cm. under knösens topp och ungef. 20 å 30 cm ofvanom densamma botten (till den orörda grusjorden). Om här fanns en fördjupning under den ursprungliga jordytan eller icke är svårt att med bestämdhet säga, då gränsen emellan den brända sanden och det naturliga orörda bottengruset icke alltid var möjligt att urskilja. Fanns här en fördjupning, öfversteg den i ingen händelse 5 å 8 cm.

Fynden voro:

10. Den i bitar sönderfallna lerkrukan.
11. Tolf ornerade brända benbitar, hvilka tillhört en kam, funna bland benbitarna i krukan.
12. Ett tjugotal af rost genomfrätta nitnaglar af jern, funna delvis innanför, dels utanför krukan.
13. Ett större antal brända benskärfvor, kol och bengrus, deribland förmärkes några hela och afbrutna benpipor tillhörande extremiteterna af något mindre djur samt 2 tänder.
14. Två små brända flintskärfvor.

Knös N° 4. Rund och platt jordkulle, 4,20 m. i genomskärning; höjden öfver den omgifvande jordytan 0,20 m. Ungefär på midten en stensamling af 2-2,50 m. i genomskärning; stenarne i två hvarf. Det nedre hvarfvet, som bestod af större stenar (ända till 0,70 m. i längd) var placeradt

4246.
Finström.
Godby.
Mansåns torp.

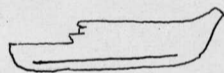
på botten af en 20 cm. djup och omkring 2 m. vid grop, så att stenarnas toppar voro i jemn höjd med den knösen omgifvande jordytan. Det öfre lagret bestod af färre stenar, hvilka bildade ett slags topp tillstensamlingen i sin helhet, vid högens midt betäckt af 10 cm. jord.

I det nedersta lagret, hvars stenar i allmänhet icke företedde någon sträng ordning sinsemellan, fanns dock på midten ett aflångt, 1 m. långt och 30 cm. bredt rum emellan stenarne, hvilket var uppfyllt af kolblandad jord af omkr. 20 cm:s djup (= gropens djup). Här lågo också fornsakerna, nemligen:

15. Bitar af en ocornerad lerkruka.
16. Fragment af en jernknif, genomfrätt af rost, samt en annan rostklump.
17. Två benfragment, det ena en smal flisa af en bensked (?), utmed hvars ena kant på hvardera sidan löper en reffla; det andra troligen från en kam.
18. Brända ben och kol.

Knös N° 5. Rund jordkulle 2,50 X 2,70 met. i diameter, höjd öfver den omgifvande jordytan 25 cm. Högen var till hela denna höjd uppfyllt af sand. Under den ursprungliga jordytan var gräfd en 25 å 30 cm djup grop af föga mindre omfång än den täckande jordkullen. Innanför gropen lågo stenar af 10-30 cms längd utan ordning kringströdda samt emellan och under dem ett 5-15 cm. tjockt lager kol och brända ben, hvilket upptog större delen af gropens areal. - Fynden voro:

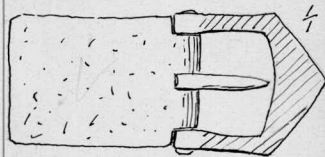
19. Tre rostklumpar (spikhufvuden).

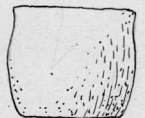
4246. 20. Brända benbitar.
- Finström. 21. Träkol.
- Godby Knös No 6. Formen nästan rund, 6,60 X
 Manséns torp. 6,10 met. i genomskärning; höjden i N. 0,60,
 Ö. 0,90, S. 0,72, V. 0,49 met. Ifrån
 torfven stack fram en och annan sten. Un-
 der torfven ett stenröse 5,50 X 4,50 m.
 i diam., ofullständigt hopkastadt, så att
 på vissa ställen syntes toppar på andra
 ställen gropar. I nordvestra hälften stora,
 öfver och under 1 meter långa stenar, i
 den andra hälften mest mindre sten. Sand-
 fyllning emellan röset och torfven.

Vid midten af röset och på dess bot-
 ten fanns under de nedersta stenarna ett
 lager af kol och brända ben till en ut-
 sträckning af c:a 1 met. samt ovanpå detta
 emellan några (c. 20 cm. långa) stenar en
 lerkruka. Fynden voro:

22. Ett smalt bältespänne af brons,
 försedt med remhållare; 43 mm. långt.
23. Ändbeslag till en rem, består af brons,
 i ena ändan en ögla. Längd 47 mm.
24. Bitar af en lerkruka, hvars flata botten,
 medan det låg på sin plats emellan stenar-
 ne var 14 å 16½ cm. i genomskärning. Kru-
 kans form har, att sluta också af några
 kantbitar, antagligen varit den för senare
 järnålderns förra del vanliga eller sådan
 som teckningen här visar:
25. Nitnaglar af jern, hvaraf 1 hel och 11
 fragment.
26. En stor mängd brända benskärfvor, bland
 hvilka särskildt må nämnas 2 fragment af
 knäskålar samt några tiotal småben, antag-
 ligen härrörande ifrån några mindre djurs

No. 23.

skrädd

4246. extremiteter (utplockade i skild ask), samt kol.
 Finström. 27. Bitar af en andra lerkruka, af hvilken
 Godby. Magister B. Cederhvarf hopsatt ungef. hälft-
 Manséns torp. ten. Krukans botten är nu 80 mm. i diam.

och sidans höjd 68 mm. Yttersidan på tven-
 ne bitar ha af eldens inverkan uppsvälts
 till slagg. Sidans form synes af vidstå-
 ende teckning.

Knös N° 7. Formen rund, 7,35 X 7,50 met.
 i diam. Höjden i N. 1,35 m., i Ö. 1,10 m.,
 i S. 0,64 m., i V. 0,74 met. Består af ett
 stenkummel, hvars stenar på många ställen
 stucko fram ur torfven; emellan stenarne
 fanns sandfyllning. Stenarne utan ordning
 hopkastade; icke heller i nedersta lagret
 någon ordning. Några stora stenar af 0,80
 å 1 meters tjocklek, hvilka syntes redan
 på ytan, sträckte sig genom hela kumlet
 ända till botten (de äro å plantecknin-
 gen i topogr. arkivet till sin form utri-
 tade, och numrerade 4-9 medan de flesta
 andra äro schematiskt angifna). - Någon
 genom gräfning åstadkommen fördjupning å
 kumlets botten kunde icke upptäckas.

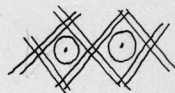
Ungefär vid midten af kumlets botten
 fanns innanför några stenar en med brända
 ben och kol fylld lerkruka täckt af en
 ungef. 35 cm. lång stenflake, som med si-
 na kanter hvilade på de krukans omgifvande
 stenarne; ofvanpå denna täcksten låg en
 annan mindre stenflake. Brända benskärfvor,
 kol och nitnaglar hittades på cirka 1 me-
 ters omkrets ikring krukans, men mest innan-
 för densamma. -

Fynden voro:

28. Fragment af en lerkruka, dåligt bränd

4246. så att endast yttre sidan är svagt brun,
 Finström. inre sidan deremot alldeles grå; leran
 Godby bemängd med stora korn af krossad sten.
 Manséns torp. Största delen af krukans sönderfallen till
 grus; endast den flata botten, som på
 platsen uppmättes och der befanns vara
 12 å 15 cm. i diam., har kunnat delvis
 hoplappas. Krukans betecknas på planritning-
 en med: a. - Krukans innehöll:
29. En stor mängd brända benskärfvor och
 bengrus, hvaraf några mindre hela ben
 utplockats och förvaras i en mindre ask
 inom den stora. En del af benen hittades
 på södra och norra sidan om krukans (b, c).
30. Träkol, som hittades bland benen å fynd-
 ställena a, b, c.
31. Ett femtiotal fragment af järnnitnaglar
 funna bland benen å fyndställena a, b, c.
32. Tio fragment af benkam, af hvilka fyra
 äro ornerade med korsgående streck och
 cirklar; vid tvenne bitar sitta ännu rostiga
 järnnitar.
33. En röd perla af emalj (?) af den form
 och storlek som bilden utvisar.
34. En mängd förkolnade frön af korn eller
 hvete, utplockade ur ben- och kolgruset in-
 nanför och utanför krukans.

Doktor Appelgrens fynd vid sommaren
 1903 verkställd undersökning af en skepps-
 sättning i Norrgårds s.k. Söderskog, Godby,
 Finströms socken på Åland. Söderskog skil-
 jes ifrån knösarne invid Manséns torp ge-
 nom en i N-S gående smal sank däld. Skepps-
 sättningen ligger rätt midtemot torpet på
 en backsluttning, der också ett större

pearl

11

4246.
Finström.

antal grafhögar finnes. Den är 10 met. lång i NO - SV och 3 met. bred, allt yttre mått. Af randstenarne, som utgöres af såväl på den längre som på den kortare kanten (i upprätt ställning) radade stenar, finnas många ännu kvar, men de skola enligt befolkningens uppgift, förut ha varit flere och man kan på många ställen ännu se groparna efter stenar, som blifvit borttagna. Skeppssättningen är spetsig i hvardera ändan och afslutas der med en litet större och tjockare sten, hvars tunnare ända är vänd utåt och påtagligen föreställer, den ena för-, den andra akterstäfven. Äfven ytterom nvardera af dessa syntes en mindre sten, om af en tillfällighet ditkommen eller med afsigt dit ställd är ovisst. Innanför den nordöstra stäfstenen och den der sig förenande bordläggningen, fanns en liggande stenflake af ungef. 40 cm:s vidd, hvilken arbetarne kallade »stäffyllningen»; den skulle neml. motsvara den i segelbåtarnes för befintliga träplatta, som förenar stäfven och borden, samt sålunda ger stadga åt det hela. Marken innanför skeppets bordläggning var en smula högre än den omgifvande marken och ortens befolkning sade att man förut sett äfven tvenne stenlagda »tofter» tvärsöfver skeppet. Då Bomansson 1858 utgaf sin afhandling »Om Ålands fornminnen», synas dessa roddarbänkar ej mera funnits till (se pag. 14, not. 12). I midten af skeppet fanns nu en grop af 3,50 X 2,70 meters vidd, derifrån man för längre tid sedan tagit sand.

4246.
Finström.

Vid undersökningen befanns detta fornminne innanför bordläggningen innehålla endast sand till ett djup af 60-80 cm. der den orörda jorden framkom. På sydöstra sidan, strax ytterom en i lutande ställning befintlig bordsten, hittades tätt under torfven (10 cm. djupt) en mängd krukbitar, men inga andra kulturrester uppdogades.

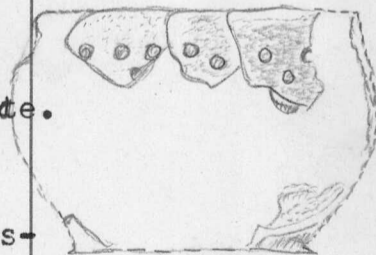
Då fornlemningen igenfylldes, uppställdes bordläggningen med ledning af de kvarstående stenarne någorlunda fullständigt och för att antyda "tofterna" lät jag tvärs-öfver skeppet lägga tvenne stenrader.

I sammanhang härmed bör nämnas att i en strax österom landsvägen och söder om Manséns åker belägen granskogsdunge, enl. befolkningens uppgift också skall ha funnits en skeppssättning, som torde ha förstörts.

Hvilken af dessa skeppssättningar Bomanson afser synes ovisst.

Fynden voro:

35. Bitar af en lerkruka, mest af mörkare gråbrun färg. Af några kant- och bottenbitar kan man sluta till krukans utseende. Nära kanten synes en rand af intryckta gropar påminnande om stenålderns orneringsätt. Bottnen är jemn, sidorna starkt buktiga. Bottnens diameter (yttre mått) torde varit 12 cm, mynningens högst 17,5 cm. Vidstående bild visar den uppkonstruerade krukans utseende, och har endast några af bitarne blifvit dit inritade. De från närheten af bottnen härrörande bitarne hafva på

4246.
Finström.

inre sidan ett sotlager.

36. Träkol från samma ställe som krukans .

37. Två stenar , den ena en brun sandstens flisa, den andra , grå, prismatisk; begge kanske endast naturbildningar.

4247.
Mikkeli.

Nikolai Liukkonen (nuorukainen Mikkelistä) lähetti valtion hist. kokoelmiin lunastettavaksi:

Puupuntarin, jonka perässä on kruununmerkki

 , sen alla: 17 A 59, ja vihdoin tuon vuosiluvun alla merkit: 17 A 59. Koukkuna on väännetty naula ⁴ . Puntarista ei tiedetä muuta kuin että ⁴ se oli erään Ikosen suvun oma, jonka viimeiset jäsenet mies ja vaimo asuivat ja kuolivat myyjän kodissa Mikkelin kaupungissa.

